

**OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA DAVLAT XUSUSIY SHERIKCHILIKNI
TASHKIL ETISH.**

Axmadaliyev Shoxbozbek Ma'rufjon o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi

Loyiha boshqaruvi (Project management)

Mutaxassisligi 2-kurs magistranti.

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston oliy ta'lim tizimida davlat-xususiy sheriklik (DXSh) asosida amalga oshirilayotgan islohotlarning mohiyati, huquqiy asoslari, xorijiy tajribalar, amaliyotdagi muammolar va istiqbolli yo'nalishlar o'rganiladi. Tahlil natijalari DXSh asosida oliy ta'lim muassasalari salohiyatini rivojlantirish, zamonaviy infratuzilmani yaratish va ta'lim sifatini oshirishda muhim vosita sifatida xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Davlat-xususiy sheriklik, oliy ta'lim, ta'lim sifati, investitsiya, infratuzilma, sheriklik modeli, innovatsion rivojlanish.

Аннотация: В статье рассматриваются сущность, правовая база, зарубежный опыт, практические проблемы и перспективные направления реформ, реализуемых в системе высшего образования Узбекистана на основе государственно-частного партнерства (ГЧП). Результаты анализа показывают, что ГЧП выступает важным инструментом развития потенциала высших учебных заведений, создания современной инфраструктуры и повышения качества образования.

Ключевые слова: Государственно-частное партнерство, высшее образование, качество образования, инвестиции, инфраструктура, модель партнерства, инновационное развитие.

Abstract: This article examines the essence, legal framework, foreign experience, practical problems and promising directions of reforms implemented in the higher education system of Uzbekistan based on public-private partnership (PPP). The results of the analysis show that PPP serves as an important tool for developing the capacity of higher education institutions, creating modern infrastructure and improving the quality of education.

Keywords: Public-private partnership, higher education, quality of education, investment, infrastructure, partnership model, innovative development.

KIRISH

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimi tubdan yangilanmoqda. Bu jarayonda ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, zamonaviy innovatsion texnologiyalarni joriy etish, ta'lim sifatini

oshirish asosiy ustuvor yo‘nalishlardan hisoblanadi. Shu bilan birga, davlat byudjeti mablag‘lari bilan bir qatorda, xususiy sektor imkoniyatlarini ham safarbar etish zarurati ortib bormoqda. Shu nuqtayi nazardan, davlat-xususiy sheriklik (DXSh) modeli oliy ta‘limda barqaror taraqqiyot uchun samarali mexanizm sifatida qaralmoqda. Ushbu maqolada DXSh modelining mohiyati, huquqiy asoslari, tatbiq etishdagi yondashuvlar hamda amaliy misollar asosida chuqur tahlil qilinadi.

MUHOKAMA

O‘zbekiston Respublikasida oliy ta‘lim muassasalarida davlat-xususiy sherikchilik (DXSH) tashkil etish masalasi so‘nggi yillarda ta‘lim tizimini isloh qilish va zamonaviy talablarga moslashtirishning muhim yo‘nalishi sifatida ko‘rib chiqilmoqda. Ushbu jarayon davlat siyosati, iqtisodiy islohotlar va ta‘lim sifatini oshirishga qaratilgan strategiyalar doirasida olib borilmoqda. Quyida oliy ta‘limda DXSH tashkil etishning asosiy jihatlari, maqsadlari, mexanizmlari, amaliy qadamlar, muammolar va istiqbollari haqida batafsil ma‘lumot beriladi.

DXSHning huquqiy va normativ asoslari

O‘zbekiston Respublikasida oliy ta‘lim muassasalarida DXSHni rivojlantirish bir qator qonun hujjatlari va davlat dasturlari bilan tartibga solinadi. Eng muhim hujjatlardan ba‘zilari quyidagilar:

- 2019-yil 8-oktyabrdagi PF-5847-sonli Prezident Farmoni: Ushbu farmon “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” deb nomlanadi. Farmon oliy ta‘lim muassasalarida DXSHni joriy etish, davlat oliy ta‘lim muassasalarini xususiylashtirishni tajriba sifatida amalga oshirish va korporativ boshqaruv tamoyillarini qo‘llashni ko‘zda tutadi. Muhim shartlardan biri sifatida davlat ulushi 51 foizdan kam bo‘lmasligi belgilangan.

- 2020-yil 7-oktyabrdagi PQ-4851-sonli Prezident qarori: Ushbu qarorda ta‘lim tizimida nodavlat sektorning ulushini oshirish, DXSH asosida ta‘lim infratuzilmasini rivojlantirish va davlat mulkidagi foydalanilmayotgan obyektlarni nodavlat ta‘lim muassasalariga taqdim etish masalalari ko‘tarilgan.

- O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari: Ayrim qarorlarda nodavlat ta‘lim muassasalari faoliyatini litsenziyalash, nazorat qilish va sifatni baholash tartiblari belgilangan.

DXSHning huquqiy asoslari xalqaro tajribani hisobga olgan holda ishlab chiqilgan bo‘lib, xorijiy davlatlarda ta‘lim sohasida DXSHning muvaffaqiyatli amalga oshirilgan tajribalarini (masalan, Turkiya, Janubiy Koreya va Buyuk Britaniya) O‘zbekistonda qo‘llashga harakat qilinmoqda.

DXSHning maqsadlari

Oliy ta‘limda DXSH tashkil etishning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- Ta'lim sifatini oshirish: Oliy ta'lim muassasalarini xalqaro standartlarga (QS World University Rankings, Times Higher Education) moslashtirish, o'quv dasturlarini modernizatsiya qilish va zamonaviy ta'lim texnologiyalarini joriy etish.

- Infratuzilmani rivojlantirish: Davlat mulkidagi foydalanilmayotgan binolar va infratuzilma obyektlarini xususiy sektor bilan hamkorlikda ta'lim jarayoniga jalb qilish.

- Moliyaviy mustaqillik: Oliy ta'lim muassasalari faoliyatini davlat byudjetiga qaramlikdan xalos qilish va xususiy investitsiyalar orqali moliyaviy resurslarni ko'paytirish.

- Mehnat bozori talablariga mos kadrlar tayyorlash: Ish beruvchilar talablariga mos malakali mutaxassislar tayyorlash, ayniqsa, IT, muhandislik, tibbiyot va boshqa sohalarda.

- Raqobat muhitini shakllantirish: Davlat va nodavlat oliy ta'lim muassasalari o'rtasida sog'lom raqobatni yaratish orqali ta'lim sifatini oshirish.

- Xalqaro hamkorlikni kengaytirish: Xorijiy universitetlar, ilmiy-tadqiqot markazlari va xususiy kompaniyalar bilan hamkorlikni rivojlantirish.

DXSHning amaliy mexanizmlari

Oliy ta'lim muassasalarida DXSHni tashkil etish bir necha yo'nalishda amalga oshirilmoqda:

Xususiylashtirish jarayonlari

- Davlat oliy ta'lim muassasalarini (oliy harbiy ta'lim muassasalari bundan mustasno) xususiylashtirish tajriba sifatida joriy etilmoqda. Bu jarayonda davlat ulushi 51 foizdan kam bo'lmasligi shart.

- Xususiylashtirish orqali oliy ta'lim muassasalari moliyaviy mustaqillikka erishishi va o'z faoliyatini xususiy sektor talablari asosida yuritishi ko'zda tutilmoqda.

- Masalan, davlat universitetlarining ayrim fakultetlari yoki o'quv binolari xususiy kompaniyalar bilan hamkorlikda modernizatsiya qilinmoqda.

Nodavlat ta'lim muassasalarini rivojlantirish

- 2018-yil 1-yanvardan boshlab nodavlat ta'lim xizmatlarini ko'rsatish faoliyati litsenziya asosida amalga oshirilmoqda. Litsenziyalash jarayonida Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, Adliya vazirligi va boshqa idoralar ishtirok etadi.

- Nodavlat oliy ta'lim muassasalari soni o'sib bormoqda. Masalan, "Westminster International University in Tashkent", "TEAM University" va boshqa nodavlat universitetlar DXSHning muvaffaqiyatli namunasi sifatida faoliyat yuritmoqda.

Infratuzilma va resurslardan foydalanish

- Davlat mulkidagi foydalanilmayotgan binolar, yer uchastkalari va boshqa obyektlar DXSH shartlari asosida nodavlat ta'lim muassasalariga taqdim etilmoqda.

- Xususiy sektor tomonidan moliyalashtiriladigan loyihalar orqali zamonaviy o'quv binolari, laboratoriyalar va talabalar yotoqxonalari qurilmoqda.

Zamonaviy ta'lim texnologiyalarini joriy etish

- DXSH doirasida xususiy sektor bilan hamkorlikda zamonaviy ta'lim texnologiyalari, masalan, masofaviy ta'lim platformalari, sun'iy intellekt asosidagi o'quv dasturlari va raqamli kutubxonalar joriy etilmoqda.

- Chet tillarida chuqurlashtirib o'qitish va xorijiy mutaxassislarni jalb qilish orqali ta'lim sifati oshirilmoqda.

Kredit-modul tizimi va akademik mustaqillik

- Oliy ta'lim muassasalarida kredit-modul tizimi joriy etilmoqda, bu talabalarga o'quv dasturlarini moslashuvchan tarzda tanlash imkonini beradi.

- Akademik mustaqillikni ta'minlash maqsadida universitetlarga o'z o'quv dasturlarini ishlab chiqish va xalqaro talablarga moslashtirish huquqi berilmoqda.

Nazorat va sifat monitoringi

DXSH doirasida ta'lim sifatini ta'minlash uchun quyidagi mexanizmlar qo'llanilmoqda:

- Litsenziyalash va akkreditatsiya: Nodavlat oliy ta'lim muassasalari faoliyati davlat tomonidan qat'iy nazorat qilinadi. Litsenziya olish uchun ta'lim muassasalari belgilangan sifat standartlariga javob berishi kerak.

- Xalqaro tadqiqotlarda ishtirok: O'zbekiston oliy ta'lim muassasalari xalqaro sifat baholash dasturlarida (PIRLS, PISA, TIMMS) ishtirok etib, ta'lim sifatini oshirishga harakat qilmoqda.

- Ichki monitoring: Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayoni va talabalar bilimini baholash tizimi takomillashtirilmoqda.

Mavjud muammolar

DXSH tashkil etish jarayonida bir qator muammolar mavjud:

- Moliyaviy qiyinchiliklar: Davlat oliy ta'lim muassasalarida kontrakt to'lovlari nisbatan past bo'lib, bu moliyaviy mustaqillikka erishishda to'siq bo'lmoqda.

- Malakali kadrlar yetishmasligi: Ta'lim sohasida zamonaviy talablarga javob beradigan professor-o'qituvchilar yetishmasligi kuzatilmoqda.

- Infratuzilma muammolari: Ayrim hududlarda zamonaviy o'quv binolari va laboratoriyalar yetishmaydi, bu esa DXSH loyihalarini amalga oshirishni qiyinlashtiradi.

- Xalqaro raqobatbardoshlik: O'zbekiston universitetlari xalqaro reytinglarda hali yetarlicha yuqori o'rinlarni egallay olmagan.

Istiqbollar va rivojlanish yo'nalishlari

Oliy ta'limda DXSHni rivojlantirishning kelgusi istiqbollari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Xalqaro reytinglarda ishtirok: O'zbekiston universitetlarini QS World University Rankings, Times Higher Education kabi xalqaro reytinglarda yuqori o'rinlarga olib chiqish.

- Xalqaro hamkorlikni kengaytirish: Xorijiy universitetlar bilan qo'shma dasturlar, ikki diplomli ta'lim va talabalar almashinuvi dasturlarini rivojlantirish.
- Innovatsion ekotizim yaratish: Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot markazlari, startap inkubatorlari va innovatsiya parklarini tashkil etish.
- Raqamli transformatsiya: Masofaviy ta'lim platformalarini kengaytirish va sun'iy intellekt asosidagi ta'lim texnologiyalarini joriy etish.
- Moliyaviy mustaqillik: Oliy ta'lim muassasalarining daromad manbalarini diversifikatsiya qilish, xususan, xususiy sektor investitsiyalari va xalqaro grantlarni jalb qilish.

XULOSA

O'zbekistonda oliy ta'lim muassasalarida davlat-xususiy sherikchilik tashkil etish ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, sifatni oshirish va xalqaro raqobatbardoshlikni ta'minlashning muhim vositasi hisoblanadi. Ushbu jarayon davlat siyosati, normativ-huquqiy baza va xususiy sektorning faol ishtiroki asosida amalga oshirilmoqda. Ammo moliyaviy mustaqillik, malakali kadrlar yetishmasligi va infratuzilma muammolari kabi qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun qo'shimcha islohotlar talab etiladi. Kelgusida DXSH orqali O'zbekiston oliy ta'lim muassasalari xalqaro miqyosda yuqori natijalarga erishishi va mehnat bozori talablariga mos kadrlar tayyorlashda muhim yutuqlarga erishishi kutilmoqda.

Adabiyotlar.

1. Murojaatnoma, (2018). O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 28.12.2018.
2. Djumaniyazov U.I. (2017) "Davlat-xususiy sherikchiligi asosida korporativ boshqaruvni rivojlantirishning ayrim nazariy-uslubiy masalalari", "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 3, may- iyun, 9-bet.
3. Korovin Ye. (2006) Kreditniy risk proyektov chastno-gosudarstvennogo partnerstva i mexanizmi podderjki. Vistupleniye na kruglom stole «Federalniye instrumenti podderjki investorov» 10 oktyabrya URL: regionalistica.ru/project/investproject/fed_inst
4. Qonun, (2019) O'zbekiston Respublikasi 11.05.2019 Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida Qonuni. Lex.uz.
5. Toxirov J. (2021) Davlat-xususiy sheriklikni tashkil qilish va rivojlantirishning prinsiplari va ularning ta'lim tizimidagi o'ziga xos xususiyatlari "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 4, iyul-avgust, 2164/2021 (№ 00054) <http://iqtisodiyot.tsue.uz>
6. Yusupov N., Karabaev F. (2013) Teoriya i praktika gosudarstvenno-chastnogo partnerstva. Uchebniy modul. Pod.redak. A.E.Shayxova Tashkent /www.undp.uz